MEHMET ERÖZ
ARMAĞANI

Hazırlayanlar:
Dr. Mustafa Aksoy
Doç. Dr. Osman Yorulmaz

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 909
KÜLTÜR SERİSİ: 478

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
16267

ISBN 978-975-437-871-9

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12
Ankara irtibat bürosu:
Yüksel Caddesi 33/5 Kızılay - Ankara
Tel: (0312) 431 96 49
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım
Dizgi - Tertip: Ötüken
Kapak Baskısı: Plato Basım
Baskı: Yaylacık Matbaası (0212) 6125860
Maltepe mah. Litros yolu Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-Zeytinburnu
Cilt: Yedigün Mücellithanesi
İstanbul-Aralık 2011

Dün, Bugün ve Yarın
(Bengü Taş Yazıtları Bağlamında)

Dursun Yıldırım*

I. Sınırlar, Kavramlar ve Sınırsızlığa Yürüyüş

1. Sınırlar:

İnsanlar ve toplumlar sınırlarını öğrendikçe ve bu sınırları koruyup kendini geliştirdikçe varlığını sürdürebilir. Varlığı sürdürmenin ve yaşam sınırlarını çizmenin gereklilik bilinci, zihnî faaliyet eşiğinden içeri girince, insan ve toplum hayatında yaratıcılık başlar. İnsanın fizikî sınırları, bedenîdir. Zihnî faaliyetler eşiğinden içeri girildiğinde, bedenin veya kendiliğin oluşturulduğu toplum ve yaşam çevresinden çıkılıp her şeyin kendi tasavvuru içinde muhayyilede kazandığı vücuda tecessüm etmesiyle, sonsuz ve sınırsız yaratıcılık alanına girilir. Burada insan, ne için var ise, onun için kendini var eder ve var ettiği gerçekliğe erişmek için de durmadan, usanmadan ve bıkmadan, sürekli hem kendini ve hem de kendinin olacağı yaratır. Yaratan insan, yaratan toplum, başkalarının kendine çizdiği sınırlara rıza göstermeyen, buna izin vermeyen bağımsız, kendi başına karar verme iradesine sahip kimlikleri ifade eder.

Toplumun her bağlam içinde yer alan sınırları, kurumlarının ve bireylerinin yaratıcılıkları ile sınırlıdır. Kimi toplumlar, yaratıcılıkları ile dünya toplumlarını düzene sokarlar ve yönetilir düzeyde onları tutmayı iş edinirler. Bunların sınırları, sahip oldukları fizik sınırlar ile mukayyet değildir. Buyrukları yürümediğinde, sıcak çatışma ile sorunları çözüp taşları yerlerine yerleştirirler. Çağımızda durum pek değişmemiştir. Ancak, düzenin kurucuları ve sınırların koruyucuları, zaman içinde değişime uğramıştır. Kara imparatorlukları yerini deniz imparatorluklarına, onlar da bir süre sonra yerle-

* *Prof. Dr.*, Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi- Beytepe/ Ankara.

rini ideolojik yapılar üzerine tecessüm ettirilmiş sömürge imparatorluklarına bırakmıştır. Bugün yeni bir sürecin eşiğindeyiz. Sınırları belirlenmiş, insan ve toplum yapıları tanımlanmaya, makam ve mansıplarda anlaşmalar sağlama yolunda müzakereler yürütülmeye, bilek bükmeler üzerine çeşitlemeler yapılmaya çaba gösterilmektedir. Yeni toplum yapısı, düzeni, katları, meclisi, ordusu, hükümeti ve bakanları belirlenmeye ve bütün bunlar 'başkan' tarafından yöneteceklere, bürokratlar ve çalışanlara çeşitli programlar halinde anlatılmaya çalışılıyor.

Dünyanın, insanın ve toplumların sınırları ile birlikte, ülkelerin de sınırları değişiyor. Yeryüzünde sınırları varmış gibi davranılan ülkeler var. Sınırları olan ülkeler ve sınırları olmayan ülkeler var. Mesela, şu AB ülkelerinin sınırları ortadan kalktı, diyorlar ya, bunlar sadece varlıkları var'mış' gibi ülkeler. Gerçekte ise, AB projesi, İngiltere, Fransa ve Almanya'nın, bir başka deyişle Anglo-saxon, Latin ve German kültür alanlarının bütünleştirilip üçü arasında işbirliği kurulmasına dayalı genişletilen sınırlardan ibaret yeni yapılanmanın bir programından ibarettir. Kıta, üç ana kültür kuşağı içinde bir araya getirilmesi ardından mezheplerin etkinliğini yitirdiği yeni bir kültür alaşımı içinde eritilmeye çalışılacaklardır.

Tabii burada dikkat edilir ise, AB projesi içinde, yeni sınırları bakımından en çok Almanya'ya yardımcı olunmaya özen gösterilmekte, Orta Avrupa ve Balkanlar ona bırakılmaktadır. Bunun bir özel nedeni vardır. Bir kere Almanya'nın doğrudan sömürgesi olup şimdi eli altında bulunan hiçbir ülke yoktur. İkincisi ve en önemlisi, Almanya'nın sınırlarının denetlenebilir bir mahiyette olması ve kuşatılmışlık içinde bulunması icap eder. Rusya bu bakımdan önemli bir set oluşturur.

Akdeniz kıyıları geniş ölçüde Latin kültürünün çıkarlarına terk edilmektedir. İngiltere, bu paylaşımda Hollanda ve İskandinav ülkeleri ile yetinme durumunda bırakılmıştır. Bu yüzden o da, İspanya ve İtalya ile bağlarını sıcak tutup Yunanistan'ı da gücendirmemeye özen göstermektedir. Türkiye'ye gelince, AB projesinde karar verici herkes buralara gidip gelen yöneticilere, yönetilenlere yaptıkları açıklamaları yapınca onlar da 'mış' gibi davranıp, 'almayacaklar mı' diye sorulunca, toplumlarına karşı, 'yok canıım' politikası izliyorlar. Çünkü, bu ülkenin sınırları da nüfusu da AB'ye giremeyecek cesamette; adamlar durumu görüp, 'girmeniz imkânsız' diyorlar. Kimileri anlamazlıkta direnince, yeni gıda rejimleri uygulanmasını tavsiye diyorlar. Bu yüzden, Türk halkına geleneklik tohumlarını terk etmeleri, üretimi arttırma dümeni altında, genetiği ile oynanmış ne idüğü bilinmez sebze, tahıl, meyve benzeri plastik yiyecekleri yemeleri telkin ediliyor. Dünya nüfusunun yeniden düzenlenmesine yapılan bu katkılar, ulu devletlerce

takdir edilince, başarı sahiplerine her zaman büyük ödüller ve mansıplar verilmesi de bu hizmetlerin doğal bir sonucudur.

İnsanın sınırı, toplumun sınırı, ülkenin sınırı değişiyor ve değiştiriliyor; sınırlarımız ile değiştiriliyoruz. Bilen, gören var mı bilmiyorum, ama görüyorum, vatan garip, biliyorum bu garip vatanımda ben de sahipsiz, kimsesiz garip kalmışım. Sınırlarımı çizmişler, yaratamıyorum, çalışamıyorum ama elin borcunu öde diye zorluyorlar; yaşama sınırın buraya kadar, diyorlar. Etrafıma bakıyorum, koruyucularım beni kuşatmış sınırlarımdan, elin buyruğuna uyup teslim ediyorlar; ecdadımdan utanıyorum, çaresiz o şanlı ecdadın insanlığına sığınıp ölüm sınırlarını aşıyorum. Ötüken'e çok mu uzağım, yoksa Çin sarayının tutsağı mıyım bilmiyorum? Ida ve taşda / yazıda ve yabanda bulunan o on yedi er, bugün yeniden ecdadın dünya sınırlarına erişmek için, onların yolunu izlemek için, yokluğun çetinliğine aldırmayarak ulu ve kutlu bir yola çıkarlar mı, diye düşünüyorum.

2. Kavramlar:

Hayatımızı düzene sokan, kendimizi ve toplum düzenimizi ifade etmemizi kolaylaştıran anlam ve düşünce yükleri, düşünce sistemleri, bakış açıları, yaklaşımlar, görüş ve yöntemler, kurumlar, duygular, çağrışımlar ve yaratıcılığın kapasite ve yeteneğini eyleme dönüştüren sözcükler, kavramları oluşturur. İlerlemiş, gelişmiş ve yaratıcılığı süreklilik sürecine sokmuş toplumlarda ve devletlerde dil, ifade gücü itibariyle zengin bir çeşitliliğe sahip kavramlar ambarına sahiptir. Bu ambarın içine her gün yeni kavramların girmesi, o toplumda yaratıcılığın süreklilik içinde varlığını sürdürdüğü anlamına gelir. Bilim, teknoloji, sanat, edebiyat, müzik, fizik, matematik, ekonomi, hukuk velhasıl her şey ifadesini o dilde buluyor ise, yahut ne arar isen, o dilde mutlaka birkaç aydınlatıcı ve yol gösterici bilimsel eser bulabiliyor isen, o toplum, dünya üzerinde kimliğini ve kişiliğini korumayı sürdürüyor, anlamına gelir. Dün ecdat, bütün bunları başardığı için dünya düzeninin kurucusu olmuş ve bu işlevini tarihin başlangıcından on yedinci yüzyıla kadar kesintisiz sürdürmeyi başarmıştır.

Ecdadın dünya üzerinde yüklenmiş olduğu işlevi bugün başkaları yüklenmiş götürüyorlar. Ve onlar, bugün gelip buraya, dünya düzeninin yüzyıllar, bin yıllar boyu kurucusu olmuş ecdadın torunlarına, bir ulusun çocuklarına, yani bizlere, neleri yaparsak kendi geleceğimiz açısından daha iyi olacağını anlatıyorlar ve cümle yerli buyrultuları ve aydınlatıcıları, bu acı ve utanç dolu tabloyu, yönetilenler, yani bizler anlamayalım diye kavramlara sarmalayıp ve bunlara, erdemsizliğin ambarından çıkardıkları kendilerine özgü cilâlı, parlak boyalı sözcükleri bezeyip, yüksek açıklamalar yapıyorlar-

mış edası içinde dinlettiriyorlar. Kavramlar, çağımızda erdemsizliğe dalkavukluk etmek üzere yeniden düzenlenip yola çıkarılmış ve ulaklarıyla, buyruklarıyla buyrultularına eriştirilmekte ve yönetilenlere her türlü yöntem ile pazarlattırılıp alkışlattırılmaya çalışılmaktadır. Aykırı tutumlar, erdem, vatan, devlet, tarihî geçmiş, kişilik ve kimlik ve bütün zamanlarda adam olmak; şimdilerde ortaya çıkarılan hiçleşme ve gelecekte erime sorunları veya insan ve toplum olarak geleceğe nasıl yürünmeli sorunsalı ile bağlı tüm bu kavramların - burada adı geçmeyenler de dahil- tamamının tartışılması ve yeni yollar aranması, yönetilen toplumlara değil, yöneten toplumlara aittir. Yönetilen toplumlarda yönetenlerin buyruklarına tâbi buyrultular görev yapar ve onların görevleri buyrukçubaşıların talimatları ile belirlenir. Bu buyrultuların ait oldukları toplumlarla ilişkili olmaları da, tabiat ve meziyetleri gereği erdemsizlik ile sınırlıdır. Onlar, buyrukçubaşıların buyrukları ve öğütleri çerçevesinde toplumlarını nasıl alıştıracakları üzerinde zamanı tüketirler.

Benim köyümde bir vakitler yaşlı bir insan vardı, adına 'Bilâl emice' derlerdi. Güngörmüş bir insan idi, köyün düşünürü gibi biri idi. Bilâl amcaya kimi zaman köylüler soru sorarmış, o da duruma göre konuşurmuş. İşler köyde kötüye gitmeye başladığında, Bilâl amcaya sorarlarmış:

"Bilâl emice, habu memleketun işleri niçun boyle bozuk gideyi, niçun dibi başdan çıkmuşdur? Nere gideyuruk Bilâl emice?"

O da durup bunlara:

"Ondan sonra efendum, atmacaya yoldaş olanun bayrağu bokli olur." demiş.

"Nasi bayrağu bokli oliyi yani?" demişler.

O da:

"Nasi olacak yavu? Atmaca ne eder, leşe konar dii mi? Leş nedur, bokdur da; ha bire bok yer durur daa. Ee uşağum, atmacaya yoldaş olanda sen da ayni boku yeyecesun da. Bayrağun da elbet bokli olacak. Ya ne olacağidi? Eee uşağum, bile yoldaş olup bok yemağa başladun mi, memleketuni kim duşunur, alişursun daaa. Sen daha çok yemağa başlarsun daaa uşağum; memleket mi kalur, o kalur arkada, bokdan da bok olur. Atmacaya yoldaşluk etmak demak, işde bole bişedur uşağum daa..." demiş.

Şimdi burada bu anlatı, kavramlar konusuna nereden gelip girdi diye sorulabilir belki, ama yine de ilintili olduğu kanısındayım. Bayrak kavramı ile rahmetli Bilâl amca, hem yaşadığı bugün ve gelecek ve hem de, birçok zaman dilimi içinde kimi toplumların benzer durumları tekraren yaşar duruma düşmeleri hâli üzerine bir açıklama getirmektedir. Binlerce sahifelik metni bir küçük anlatıya sığdırma işini insana kazandıran birikim, kavramlar ve onlara yüklediğimiz anlamlar ve çağrışımlardır. Onlar olmaz ise, ortaya çık-

ması mukadder bir 'gevezelik' anlatı türü, insanların ve toplumların zamanını tüketir idi. Oysa insan, kapasite ve yeteneği itibariyle, yaratılıştan sahip olduğu bağışlar sayesinde pek çok şeyi 'tek' bir ad ve eylem ifade edicisi ile anlatabilir veya açıklayabilir. Bu bakımdan 'medenî' insanlar, ecdadı dünyaya düzen verip yüzyıllar boyu barışı koruyan toplumlar, kendilerine kalan bu mirası ifade ederken, kavramların hakkını vererek kullanırlar.

İnsan, kudretinin, imkân ve kabiliyetinin sınırlarını bilerek ve geçmişten geleceğe nasıl evrilineceğini düşünerek söz ve hareketlerini kavramlara dökerek konuşur. Toplumlarda böyle bir kapasite ve yeteneğe sahip yöneticilere, eskiden 'devlet adamı' diyorlardı. Şimdilerde bu türden insanlara toplumlarda nadiren rastlanmaktadır. Bu tipin yirmi birinci yüzyılın başında ortaya çıkan ilk temsilcisi Putin gibi görünüyor. Fakat onun da, bugünlerde kendini, oldukça ilginçleştirilmiş eski oyunun, yeni ve rafine edilmiş bir yeni modeli içinde tüketme eğilimi gösterdiği söylenebilir.

Aydın tipi, yeni bir oluşum içinde olduğu için henüz bir temsilci ortaya çıkarmış görünmüyor. Çünkü aydın tipi yeniden 'çok yönlü' ve 'çok disiplin' ile teçhiz olmuş hüviyetine geri dönmektedir. Üç yüz yıllık macera boyunca 'yeniden diriliş' yıllarını bir yana bırakacak olur isek, çağın gerçeklerini kavramak yerine, başkalarının sunduğu gerçeklikleri öğrenme yolunda zamanı tüketen tüketici/kapıkulu aydın tipi yetiştirme dışında, çok önemli bir mesafe alındığı söylenemez. Söyler misiniz, üç yüz yılın içinde, baktığınızda eleğin üstünde kimler var? Sayelerinde nerelerdeyiz ve biz dün neydik, şimdi neyiz ve bu gidiş ile nereye varacağız? Bütün bunlara cevap verecek hiçbir derin strateji var mı? Hadi canım, hangi aydınlar inşa edecek ve hangi kavramlar ile açıklayacak? Doğrusu hepimiz Nasreddin Hoca'nın büyük mirasına sığınıp bu hüzün verici tablodan, acı da olsa , bir gülmeyle sıyırıp çıkabiliriz ama, bizi bu duruma düşürüp karşımıza geçerek seyredenlerin bize gülmesini nasıl önleyeceğiz? Sanırım, *sığlığımız*, geleceğimizi tehdit eden tüm kavramların yükünün sırtımıza yüklenmesine yol açıyor.

Avrupa insanı ve toplumları, birbirlerini ve birbirleri dışında kalan toplumları aynı kavramlar ile anlatıyor olsalar bile, sınırların dışında kalanlar için her bir kavramın 'farklı' bir anlam taşıdığının bilincinde olmayanlar, ortalıkta 'orta oyununa çıkarılmış oyuncular' muamelesi görmekten kurtulamazlar. Ve çağımızda bu sahnelerin tanığı olmaktan dolayı, kendimi kendi yurdumda, yurdu elinden çalınmakta olan talihsiz ve garip bir Türk gibi hissediyorum. Sözün anlamını yitirdiği yahut 'hâl'in 'vaziyet'ini ifade etmede yetersiz kaldığı yerde bulunmanın acısını, tuz ile bastırmaya çalışıyorum. Şu sıralarda, doğrusu, kavramların mengenesinde lime lime edilmiş bir zihin ile yaşamaya çalışıyorum.

'Değişiyorsun' diyorlar ve bir ses içimde bunu bana tekrar ettiriyor: 'Değişiiiiyoooooruuuuum!' Etrafıma ve kendime bakıyorum, değişiyorum, benzediğim insanların hepsinin de değiştiğini görüyorum. Yok caaanım, abartıyorum; ben, mutlaka ben değişiyorum. 'Değişmedim' diyorsam bile, dünya değişirken değişmemek de bir değişmek değil midir, diye soruyorum kendi kendime. Öyleyse içimde yankılanan bu 'değişiiiiyoooooruuuum' sözü, kimin sesindeydi? Yoksa, yoksa farkında olmadan, yok canım diyerek, yoksa yoksa beni de mi bir değişim programına almışlar? Bilmiyorum ama, öyleyse, ben 'ustalık' buna derim. Ama biliyorum, bu bir 'komplo' teorisi değil, fakat 'komple' bir teori olduğundan şüphem yok; bundan eminim. Çünkü teori sorunları çözüp yeni düzeni kurmaya dönük kurgulanmıştır. Nitekim teori; sert, katı, oyulması ve düzlenip yol açılması imkânsız alanları da kullanıma açmak için, sıcak çatışma unsurlarını kullanarak, gerekli araç ve edevatı temin edip, gerekli güzergâhını istenen biçimde tesviye ederek, kendini gerçekleştirmektedir.

Evet, ben gerçekten değişmek istiyorum, içimdeki ses böyle diyor: 'İstiiiiyoooooruuuum, değişiiyooooruum.' Türk tarihinde beklenmedik anlarda çıkıp gelen o on yedi er duysun diye, göğe ve yere sesleniyorum: 'Benim bu sesimi, oralarda aranızda duyan biri var mııı?' diye bağırıp soruyorum. Yürüüüyooooooruuuuuum, yürüyoruuum, on yedi kutlu eri tarih içinde yeniden bulmak için yürüyorum, yürüüüyooooruuuuum. Olağanüstü bir coğrafyadayım, yürüyorum. Dağda dolaşana, ovada yürüyene ses veriiiiyoooooruuuuum; 'beni duyan var mı?' diyorum ve onlar, yani ecdad, tarihin bildiği zamanlardan on yedinci yüzyıl eşiğine kadar, başları dik, dünya üzerinde barışı temin ederek ve adaleti hükümran kılarak yürüdüler. Ben bu yürüyüş için yürüyüşe çıkıyorum ve cümle kavramları yükleyip sırtıma yürüüüyooooooruuuuuum.

Çanlı çıngıllı tepelerden, taşlı kayalı yerlerden, yolları bozup beni hâk ile yeksân etmek için, üzerime nice lağımlar patlatılıyor; aldırmıyorum, vıuz gelir diyorum, o on yedi olağanüstü kurtarıcı o on yedi Türk erini bulmak üzere yürüüyoooooruuuum.

Türküme türkümü çığırıyoooooruuuum. Ve ben, o on yedi er ile yeniden dirilişi yaratan İlteriş Kağan ile aynı işi bir kez daha aynı o on yedi er ile yineleyen mucize insan M. Kemâl Atatürk'ü bulup ortaya çıkarmak, yeniden Türk bodunu yok olmasın, bodun olup yaşasın diye onları bulmaya yürüyooooruuum. Türküme, bu türkümü bağrı yanık bir aksakal çığırıyor, siz o sesi duyuyor musunuz, bilmiyorum; ama, içimde biri var, dinliyor, inliyor, acı çekiyor, onu duyuyorum.

'Türk evi', bütün yeryüzü üzerinde dünya coğrafyasının bir umum Türk vatanıdır. Bu ev nice fırtınalara, nice savaşlara, nice güçlüklere göğüs gerdi; erlerinin nicesi savaşlarda, gaza seferlerinde vatan topraklarına düşüp haşr

oldu, fakat kalanları tükenmediler. Türk anaları er meydanını boş bırakmadılar, nice koçyiğitler yetiştirip cenge gönderdiler ve bu analar, 'anavatan'ı sahipsiz bırakmayacaklar. Analarımıza güvenerek ve onlara yaslanarak yürüüüyoooruuuum. Kendi birikimleri ve kavramları ile düşünen, muhakeme eden, tasarlayan, imkân ve kabiliyetlerinin sınırlarını genişletmek için gerekli tedbirleri alan, kapasite ve yeteneklerini göz önünde tutarak ve asıl niyetini çağrıştıracak hiçbir söz ve imada bulunmayarak karar veren ve bu kararını yürürlüğe koyduracak iradeyi yaratacak devlet adamlarını, çok yönlü aydınları, yani geleceğin yeni kavramları ile hareket edecek kuşağı yetiştireceklere yer açmak için yürüüüyoooruuum.

Ben yürüyorum, kavramlar yürüyor, zaman değişiyor, ben değişiyorum. Evet, ben değişiyorum, bunu biliyorum. Filoloji yetmiyor, tarih yetmiyor, siyaset ve askerlik yetmiyor. Simetrik ve asimetrik mücadeleler ne sosyolojide, ne de antropolojide artık geçmiyor. Psikoloji ve müzik de gerekiyor. Matematik ve fizik, biyoloji kadar, mantık ve felsefe kadar kaçınılmaz bilgi alanları ama ya teknoloji, hukuk ve tıp, hepsi sıraya girmiş görünüyor. Değişiyorum, değişiyorum ama değişmede geç kalmış olmanın dramatiğini de beraberinde yaşıyorum. Bilgisayarı bu yüzden tek parmakla kullanıyorum. Ben, yeni teknolojiye uyum zorluğundan ziyade kullanım açısından bir sıkıntı çekiyorum ve bunun nedeni, erken dünyaya gelme ile, belki açıklanabilir.

Geçmişe bağımlılığım, şimdi ile geçmiş arasındaki ilişkiye kaçınılmaz ihtiyacım ve geleceği bunlarsız inşa edemeyeceğim bilinci, bünyemde inanılmaz bir muhafazakârlık ruhu yaratmakta ve bu ruh beni tutsak almaktadır. Bunlar, habire bana, dünyayı yönetenlere bak, neye sahipler ve yönetilen toplumlara bak, neye sahip olmaları telkin edilmektedir, diyorlar. Efendiden eşek çıkarma orta oyununda olur ve herkes seyrederken gülüp eğlenir. Ama eşeklerin efendiye çıkarıldığı hiçbir yöneten toplum yeryüzünde yoktur. Sadece yöneten toplumlar yönettikleri toplumlarda eşekleri efendiye çıkarıp orta oyununda oynatırlar, halk çaresiz seyreder, kâh güler, kâh canı sıkılır ve kâh isyan eder. Şu günlerde dünya sahnelerinde insanlar ve toplumlar, türlerine göre nice eşeği, efendi rolüne çıkarılmış olarak seyredip birbirinin eşeğine bakıp gülmekte, sonra da dönüp kendi hâllerine üzülmektedir. Dünyaya nizam vermeye özen gösteren bu yöneten toplumlara, haysiyet sahibi toplumlar isyan edince de, bu toplumlar, efendi rolüne çıkardıkları eşeklere verdikleri buyruklar ile duruma hâkim olurlar ve düzen kurgusuna yerleştirilir ve yola devam edilir. Kavramların anlamlarını yitirdiği ve sözün kendini tükettiği toplum sınırları, burada biter.

Kavramlar, insan ve toplum hayatında bu denli önemli ve hayatî bir varolma kapasite ve yeteneğine sahiptir. Onlar yok ise, orada insan ve top-

lum da yok demektir. Ne vardır? Orta oyununda efendiye çıkarılan eşekler sürüsü vardır. Aydın ve devlet adamı hüviyetine sahip olmak demek, kendi insanlarını ve toplumunu bu düzeye düşürmemek iradesini sürekli kılmak ve sürekli sınırlarını ileriye doğru güçlendirerek genişletmek ile mukayyet kavramlardır. Önümüzdeki zaman toplumları, çok yönlü devlet adamları, aydınlar ve yurttaşlar toplumu olacaktır ve eğitim süreçleri buna göre yeniden gözden geçirilerek değişen zamanın değiştireceği hayat tarzına toplumumuzu doğru, gerekli ve yeterli düzeyde tanımları yapılmış kavramlar ile hazırlanması kaçınılmazdır.

3. Sınırsızlığa Yürüyüş:

Sınırsızlığa doğru yürümek, ölümsüzlüğe doğru yürümek gibi değildir. Aklın ve duyguların sınırsızlığı veya birbirlerine üstünlükleri de, gönül denen kavramın sınırları da sınırsızlığa yürüyüşte, burada bahis konusu edilen mevzu elbette değildir. Fakat, bütün bunların olmadığı bir hâl diye de ifade edilemez. Her şeyi kendisi için, kendisinin sürekliliği için harekete geçirip ereğine göre yola çıkaran ve kendini daima süreklilik içinde bulunduran irade, sınırsızlığa yürüyüş için vardır. Kağanlığın on yedi er ile yeniden dirilişi işte bu sınırsızlığa yürüyüş hareketinin ilk adımları arasındadır. Önce kendi sınırların ve sonra sınırların sınırları başlar ve sonunda sınırlar tükenir ve sınırsızlığa yürüyüş başlar.

Dünya, sınırsızlığa yürüyüş hareketinin eşiğinden içeri adım atmıştır. Tartışmalar henüz kendi gerçeğine bağlı biçimde açılıp tartışma safhasına geçmiş değildir. Türklerin son imparatorluk yapısı, Osmanlı hanedanlık modeli üzerine kurulu yönetim rejimi, kendi zamanı ve bu zamanın duyarlılıkları açısından bakıldığında, olağanüstü nitelikleri hemen göze çarpar. Ancak bu model, kendi şartları, düzenleyici ve hükümran kılıcı, yasaları yürütücü, yani makineyi kusursuzluğa yakın işletici bir iradeye sahiptir. Fakat bu yapı ve iradeyi, bir anda vücut bulmuş bir yapı gibi görmek çok aldatıcı olur. O, tarihin içinden süzülerek ortaya çıkıyor, gelişiyor ve yoluna devam ediyor.

Kendi tarihini, parçalara bölünmüş biçimde öğrenmek iradesi elinden alınmış toplumlara özgü bir durumu yansıtır. Siz orada, size gösterilmek istediğinizden başka veya gerçek kendiniz olma şansına sahip değilsiniz. Siz orada, size öğretilmek istenen siz kadar varsınız ve siz, sadece o 'siz'i öğrenebilirsiniz. Bizim böyle bir kaygımız yok. Bizi böyle bir sürece mahkûm etmek isteyenler, buyrultuları ile de üzerimize gelseler, biz, onlara karşın kendimizi biliyor ve tarihe onlar gibi bakmasını da pekala biliyoruz. Onların değil, kendimizin kendisi olma yolunda bir mücadele veriyoruz. Böyle olun-

ca mesele, Ön Asya Türklerinin tesis ettiği yeni imparatorluk makinesinin tarihî süreç içinde edinilen ve sürekli yenilenen deneyimlerinin bilgi birikimi ışığında, yeniden düzenlenmesinden ibarettir.

Kanatların eyaletlere, otlakların ve yaylımların öteki yerleşim birimlerine dönüştürüldüğünü görmek için zamanların kaynaklarda iz bıraktığı kavramlara bakmak yeterlidir. Tabii burada asıl söylenmek istenen, sınırsızlığa yürüyüş hareketine geçen dünyamızda, Roma, Türk ve Moğol Avrasya ve Türk Ön Avrasya imparatorluk yapıları ile, İngiliz deniz imparatorluğu yapıları, bu sınırsızlığa yürüyüş modeli için birer etüt konusudur. Ancak temel çatı, yine de, ecdadın kurduğu yönetim yapısıdır. Bunu bilmek için tarihin seyrini doğru izlemek yeterlidir.

Peki, ya biz zamanı bugün ne ile tüketiyoruz? Fikir adamı, kanaat önderi deyip ve her türlü maddî olanaklar da önlerine serilip sahneye çıkarılan bir takım soytarılar ile gülüp eğlenerek ve başkalarını da kendimize güldürerek zamanı tüketmiyor muyuz? Sınırsızlığa yürüyüş bizi pek ilgilendirmeyecek bir uzaklıkta bulunuyor. Açlık, işsizlik, kimsesizlik, gariplik bir çuval gibi herkese giydirilmiş ve biz yönetilenler, bu gidişin ortaya çıkardığı kaza ve kadere rıza göstermiş olmanın huzuru ile yoksulluğu sofralarına katık etmenin bereketini paylaşıp huzur buluyoruz. Doğuda şimdilerde buna 'kör iman' denebilir, ama aslı miskinlikten ibaret tembelliktir, sorumluluktan kaçıp saklanmaktır.

Batı, bu miskinin tabiatını öğrendi ve nasıl yönetileceğini cüretkâr bir eda ile onlara anlatıyor ve onlar dinliyorlar; kaderlerine sessiz bir dua gibi ilerliyorlar. Ve onlar çok iyi biliyorlar ki, mevcut beslemelerin terbiye ve talimlerini eksik etmedikçe, ötekilerin kendileri için bir maliyeti olmayacaktır. Başkaldıran Çin, Hindistan, İran ve Kore yeni düzenin efendi eşekleri arasında yer almayacaklarını, çağın üslûbuna uygun biçimde beyan ediyorlar. Her biri ayaklarını yere vuruyor. Çar, sırtından yükleri atıp malların yularını eline geçirmiş olmanın rahatlığı içinde oyunu birlikte kurmanın yollarını arıyor.

Sınırsızlığa yürüyüş, zamanın şartlarına uygun bir mahiyete sahip olur ise, bu durum, hiç şüphesiz 'Putin'siz olmaz görünüyor. Yeni şartlar, bir bakıma yirmi birinci yüzyılın Türklere açacağı yeni bir diriliş kapısı olabilir. Bunun için zamanı ve şartları doğru zamanda, doğru yerde ve doğru ifade ile söküp alacak devlet adamı vasfında insanlara ihtiyacımız var. Tek boyutluluktan çok boyutlu bir yapıya evrilirken dünyamız insanı, aydını ve devlet adamı, sınırsızlığa yürüyüşü yönetecek kabinenin, meclisin içinde yer alacak toplumları da görüyor olmalıdır.

Ben, "ıda taş"da kendini saklayıp da "kubranıp" (toplanıp) yeniden dirilmek için bir araya gelen o on yedi Türk eri çıkıp gelecek diye yürüyo-

rum.Onlar tarihin içinden yürüyüp geldiler ve duran tarihi, 19 Mayıs 1919 yılında Bandırma gemisine binip Samsun'a çıkarak yeniden harekete geçirdiler (O tarihte, mucize liderin etrafında, gemide tam on yedi kişi vardır ve bu durum, bir tesadüf değil, aksine, bir mucizedir) ve o yüzden bugün bizler, buradayız ve onlardan söz ediyoruz. Türk erlerinin yeniden çıkıp gelişini, sınırsızlığa yürüyüşü düşlüyorum ve tarih ile yaşıyorum. Biliyorum, onlar geldiler ve yine gelecekler. Zamanın önümüze serdiği çöl, çaresizliğimiz olmayacak; irademizin tutsağı olacak ve Türk erleri bu çölü aşıp zamanı yeniden harekete geçirecektir. Bu yüzden, düşlerim beni tarih içinde sınırsızlığa yürüyüşe zorluyor; o ölümsüz, tarih içinde hareket eden on yedi eri bulmak üzere yürüüüyoooooruuuum.

Benim yürüyüşüm, tarih içinde daha kadim zamanlara, yaratılış sürecine dayanıyor olsa da, bugün *Bengü Taş* yazıtlarında yaşanılan maceranın anlatısı üzeride durmak istiyorum. Atalarımızın yazıp miras bıraktığı bu Bengü Taş yazıtları, bir bakıma dün yaşadığımız, bugün yaşamakta olduğumuz ve yarın yaşayacağımız maceraya ışık tutan kusursuz bir yansıtıcı, ayna veya gerçeği aydınlatıcı işlevi yüklenmişlerdir. Onların, bengü/ebedî kalacak taşlar üzerine yazılıp gelecek kuşaklara miras bırakılışından bu yana neredeyse 1280 yıl geçmiş görünüyor.

Arkada kalan 1280 yıllık tarih süreci içinde nice imparatorluklar kurup nice yüzyıllar boyu dünya düzenine, barışın tesisine ve yeryüzüne, adaletin hükümran olmasına hizmet etmişiz. Ancak, bengü taş yazıtları ile irtibatımızı sürdürmeyi ve bize anlattığı gerçekleri göz önünde tutarak, bunlardan kendimize dersler çıkararak, geleceğe yürüdüğümüz pek söylenemez. Dersler çıkararak bir tarihî yürüyüş içinde olsaydık, bugün tanık olmaktan dolayı yürek burkan tablolar içine tutsak edilmiş olmayı içine sindiren Türkler olmasaydık, 'yeni dünya'nın ve 'yeni' Avrupa'nın maskarası olmayı ve bunun ne denli onurlu bir iş olduğunu insanlarına anlatmayı meslek edinmiş 'aydın', 'iş adamı' ve 'pazarlamacı' güruha tahammül eden bir yığına dönüşmezdik, diye düşünüyoooruuuum.

II. Dün, Bugün ve Yarın (Bengü Taş Yazıtları):

Türk kağanlığı, başlangıçtan kendi zamanları içinde bilinen geçmişi, dünü, şimdiyi ve geleceği harikulâde bir gerçekçi anlatım dili ile gelecek kuşaklara miras bırakmak ister ve bu isteğini, Bengü Taş yazıtları dikerek hakikate dönüştürür. Bengü Taş yazıtları, bir övünme metinleri olmadığı gibi, bir yerinme metinleri de değildir. Bu metinler, geçmişin, şimdinin ve geleceğin çetinlikleri, kusurları ve başarıları üzerine yapılmış muhakemenin ortaya çıkardığı sonuçları, geleceğe yürüyeceklere uymaları icap eden, göz önünde

tutmaları gereken bir yol izleği (yol haritası, yapılacak işlerin plan ve programı) ve izlenecek bu yol izleğinin kusursuz bir anlatısından ibarettir.

Bengü Taş yazıtlarının metinleri, Türk tarihini yaratılıştan söz ederek başlatır. Tarihe ve geleceğe hitap etme ve hesap verme açısından bu metinler, anlatıcılarının aynı zamanda devlet adamı olması açısından bakıldığında, kendi türünde ve bütün zamanlar bakımından eşsizdirler. Ben burada, metinlerde, sadece dünü, bugünü ve yarını anlatan kavramlara ilişkin bilgileri bir araya getirip, onların çizdiği yol izleğini anlamaya çalışmak ile kendimi sınırlayacağım. Dolayısıyla, metinlerin anlattığının dışında kendime de bir yer açmağa çalışmayacağım. Atsız'ın ömrü boyunca her gün dolaştığı Türk tarihinin içinde dolaşmanın hazzını duyarak Bengü Taş yazıtları metinlerine dönüyooruum:

1. Dün:

Ve metinler içinde yer alan 'dün' karşıma üç yüzü ile çıkıyor: 1. diriliş; 2. yok oluş (tâbiiyyet) ve 3. yeniden diriliş.

Şimdi bu iki süreçte olanları metinlerin anlatısından okuyup anlatmaya çalışacağım. Şüphesiz bu anlatılarda vurgulandığı gibi, biz de burada önce 'diriliş' başlığı altında Türklerin tarih sahnesine girişi sürecinde yüklendiği sorumluluğu ve gördüğü işlevi ifade eden kesitleri günümüz diliyle yansıtmaya çaba göstereceğiz. **

Diriliş:

[Kül Tigin, Doğu Yüzü:] *Yukarıda mavi gökyüzü, aşağıda yağız yer yaratıldığında, bu ikisinin arasında (yeryüzünde) kişi oğulları yaratılmıştır. Kişi oğullarının üzerine de, atalarım, dedelerim Bomın (Bodun ve Tuman adlarının karışımı, veya yazım kusuru, yahut bellekte karışık biçimde kalmış bir ad) Kağan ve İstemi (Uç Temir!) Kağan hükümdar olmuşlardır.*

Bomın ve İstemi Kağanlar, tahta oturup Türk devletini düzenleyip yönetivermişlerdir. Dünyanın dört bucağında bulunan ulusların hepsi bu süreçte Türklere düşman imişler. Ordular sevk edip düşmanların başlılarına baş eğdirmişler, dizlilere diz çökertmişlerdir.

Doğuda Kingan dağlarına, batıda Demir Kapı arasında örgütsüz ve düzensiz yaşayan Türkleri, her iki ağabey ve kardeş kağanlar, düzene koyup onları iki yer arasına yerleştirmişler. Şüphesiz onlar, çok akıllı ve çok cesur, bilge ve alp hükümdarlar imişler. Buyruklarında bulunan kumandanları da, çok akıllı ve çok cesur imişler.

** Bu yazıda *Bengü Taş Yazıtları*'nın metinlerinde, okuma, algılama, açıklama ve yorum sorumluluğu, bu satırların sahibine aittir. Metinler pek çok kişi tarafından yayınlanmıştır ve her biri kendi açısından bakıldığında önemlidir. Burada hepsini sıralamam imkânsız ve birinden söz etmek doğru olmaz diye düşünüyorum. (D. Yıldırım).

Şüphesiz, beyler ile bodun birbiri ile uyum ve anlayış birliğindeydi. Böyle olduğu için de, onlar, devleti yönetip yasaları düzenlemişlerdir. Ve onlar, böylece saadet içinde, bolluk ve bereket içinde yaşayıp gitmişlerdir. Günü gelende bu ulu kağanlar ölmüşlerdir. Şüphesiz onlardan sonra erkek kardeşleri ve oğulları hükümdar olmuşlardır.

Yıkılış:

[Kül Tigin, Doğu Yüzü:] *Şüphesiz erkek kardeşler ağabeyleri gibi, oğullar da babalar gibi yaratılmamıştır. Akılsız, kötü kağanlar tahta oturmuştur. Hiç şüphesiz onların kumandanları da akılsız ve kötü imişlerdir. Beyler ve bodun/ halk devlete ve töreye itaat etmez. Düşman devleti ve halkı hilekâr ve sahtekâr olduğu (ve entrika siyaseti güttüğü) için, (hükümranlıkta) kardeşlerle ağabeyleri birbirlerine düşürmüşler, beylerle bodunu/ halkı karşılıklı birbirine karşı kışkırtmışlar ve sonunda, Türk halkı kendi kurduğu devletini yitirmiş, kağansız kalmıştır. Bu yüzden Türklerin bey olmağa layık oğlu, hanım olmaya layık kız çocuğu düşman halkına kul ve köle olmuştur.*

Türk beyleri Türk unvanlarını bırakmışlardır. Yabancı devlet hizmetine giren Türk beyleri, yabancı unvanlar alıp düşman kağanına tâbi olmuşlardır. Elli yıl Türk beyleri yabancılara böyle hizmet etmişlerdir. Düşman kağanının hizmetinde fetihler yapıp ülkeler almışlar. (Gün gelmiş) Türk halkı kendine sormaya başlamış: devletli bodun/ halk idim, şimdi (sahip olduğum) devletim nerede? (Ben) kimin için ülkeler fethediyorum? Kağan sahibi bir bodun/ halk idim, şimdi kağanım nerede? (Ben şimdi) hangi kağana hizmet ediyorum? Böyle diye diye yabancı ülke kağanına düşman olmuşlar. (Fakat) yabancı ülkeye Türk bodunu/ halkı düşman olmuş ama, kendini (buna göre) düzene koyup (yeterli düzeyde) örgütlenememiş (ve bu kalkışmalarda başarısız kalarak) yine düşmana bağımlı yaşamaktan kurtulamamıştır. Düşman devleti ve halkı, (Türklerin) yaptığı bunca hizmeti bir yana itip, (sürekli) 'Türk halkını öldüreyim, soyunu kurutayım' diye düşünüp (buna göre sürekli) tedbir uygularmış. Türk halkı yok olmak üzere imiş.

Yeniden Diriliş:

[Bilge Tonyukok I, Batı Yüzü:] *Türk halkı (yabancı ülkeye) bağımlı idi. Türk halkı kendi kağanı olmayınca Tabgaç/ düşman ülkesinden ayrıldı. Kağan kaldırdı ve kağan sahibi oldu. Bir süre sonra (düşman entrikasına uyup) kağanını bırakıp yine yabancı ülkeye bağımlı oldu. Tanrı şöyle demiş olmalıdır: (Ben sana) kağan verdim, (ama sen yine) kağanını bırakıp düşmanın yanına gidip ona yine bağımlı oldun. (Türk halkı devletini, kağanını bırakıp yeniden yabancı bir ülkeye) bağımlı olduğu için (Türk) Tanrısı (gazap edip): "Öl!" demiş olmalıdır. Türk bodunu/ halkı öldü, yok oldu. Türk (bodunu ve) Sir (bodunu) yerinde bir boy kalmadı.* [Kül Tigin, Doğu Yüzü:] *Elli yıl (düşman yabancı ülkeye) hizmet etmişler. Yukarıda (bulunan) Türk Tanrısı ve (aşağıda bulunan) Türk ıduk yer ve su iyeleri (Türk halkının yok*

olmasına daha çok katlanamamışlar) ve şöyle yapmışlar: Türk halkı yok olmasın, yine bodun/ halk olsun diye babam İlteriş Kağanı, anam İlbilge Katunu (Türk) Tanrısı tepelerinden tutup yukarı göğe kaldırmıştır.

Babam kağan on yedi er ile baş kaldırmıştır. (İlteriş) kağan taşra çıkıyor, baş kaldırıyor diye dört bir yana haber yayılmıştır. Dağdan şehirden haber duyup gelenler toplanıp yetmiş kişi olmuştur. [Tonyukok I, Batı Yüzü:] *Yazıda yabanda olanlar da toplanıp yedi yüz kişi oldular. Bunların iki bölüğü atlı ve bir bölüğü yaya idi. Yedi yüz kişinin en ulu unvanlısı 'şad' idi. (Bana) 'kurban kes/ kestir' dedi. Kurban kestiricisi ben idim, ben Bilge Tonyukok. (Şad'a): Kağan mı kaldırayım? diye sordum. (Sonra) düşündüm: Kişi uzaktan arık boğalarla semiz boğaları bilmek zorunda olsa, hangilerinin semiz veya arık olduğunu bilemez diye öylece düşündüm. Tanrı bana bilig verdiği için, (kurbanı bana kestirdiği için) ben kendim (Şad'ı) kağan kaldırdım.* [Kül Tigin, Doğu Yüzü:] *Yedi yüz kişi olduktan sonra ilsiz/ devletsiz, kağansız kalmış bodunu/ halkı, kün/ cariye ve kul/ köle olmuş bodunu/ halkı, Türk töresinden sapmış bodunu/ halkı, ecdadın, atalarım eçüm apam töresine göre yeniden yaratıp eğitmiştir. (İlteriş) kırk yedi kez ordu yürütmüş, yirmi kez savaş yapmıştır. Tanrı buyurduğu için devletliyi devletsiz bırakmış, kağanlının kağanını yok etmiş, düşmanları bağımlılaştırmış, dizliye diz çöktürmüş, başlıya baş eğdirmiştir. Babam kağan, onca işi görüp devleti kurup töresini tesis edip (bu dünyadan ayrılıp uçmağa vardı). Amcam kağan oldu. Amcam kağan olduğunda ben (Bilge Kağan) Tarduş bodununun/ halkının üzerinde Şad idim.*

2. Bugün:

[Kül Tigin, Doğu Yüzü:] *Doğuda Kingan dağlarının ötesine ve batıda Kengü Tarman'a kadar Türk bodununu/ halkını yerleştirdik ve örgütledik. (Amcam kağan zamanında) kölelerin köleleri ve cariyelerin kadın hizmetkârları bulunuyordu. Onca varlıklı, gelişmiş ilimiz/ devletimiz ve töremiz/ yasalarımız vardı. Türk (ve) Oğuz beyleri, bodun/ halk (hepiniz beni) dinleyiniz: Yukarıda tenger/ gökkubbe (üstümüze) çökmese, aşağıda (üstünde yürüdüğümüz) yer delinmese (paramparça olmasa), Türk bodunu/ halkı, (senin) elini/ devletini ve töreni (yine senden başka) kim yıkıp bozabilir? Türk bodunu/ halkı, bu tutumunu iyice düşün ve bundan vazgeç.*

Başı bozukluk etmenden dolayı, (bodunu/ halkı) besleyip doyurmuş bilge kağanın ile bağımsız ve müreffeh devletine yanlış yaptığın (toplum içine) kötülük getirdin. (Düşün bir kere, nasıl) ve nereden silahlı düşman gelip seni bozguna uğratıp dağıttı? (Düşün bir kere), mızraklı düşman nereden gelip de (nasıl seni yerinden ve yurdundan) sürüp kaçırttı? Iduk (mukaddes) Ötüken Yış bodunu/ halkı (bu durumda ilinizi, törenizi ve yurdunuzu bırakıp nereye çekip) gittiniz? (Bunları bir hatırlayınız.)

Doğuya gidenleriniz gittiniz ve batıya gidenleriniz gittiniz. (Hepinizin) gittiğiniz yerlerde şüphesiz tek kazancınız şu oldu: Kanınız su gibi aktı, kemikleriniz dağ gibi yığıldı, beylik **ur**ı *oğlun kul/ köle oldu, eş olacak kız oğlun kün/ cariye oldu. Bileme-*

diğiniz, bilgisizliğiniz ve kötülüğünüz yüzünden (kahırlanıp bu dünyadan öte dünyaya) uçup gitti. Hiç şüphesiz, Türk halkının adı sanı yok olmasın diye, babam kağanı ve anam katunu (tahta oturtan) Tanrı, el/ devlet veren Tanrı, Türk Halkının adı sanı yok olmasın diye beni de o Tanrı (tahta) kağan oturttu. (Ben) hiç de (o denli) varlıklı ve müreffeh bir bodun/ halk üzerine kağan olmadım. Tam tersine, karnı aç, sırtı çıplak, yabız yablak/ pes-perişan bir bodun üzerine kağan oldum. Kardeşim Kül Tigin ile sözleştik/ konuştuk: Babamızın ve amcamızın yücelttiği bodunun adı sanı yok olmasın (diye sözleştik). Türk bodunu için gece uyumadım, gündüz oturmadım. İnim/ kardeşim Kül Tigin, iki şad ile birlikte ölesiye çalıştım, çabaladım. Öyle çalışıp çabaladım ki, bir araya gelmiş bodunun/ halkın arasına ot ve su (entrika ve fesat) sokturmadım, onları birbirine düşman edecek hareketlere müsamaha göstermedim. Ben kendim kağan olduğumda her yere gitmiş/ dağılmış bodun/ halk öle yite, yayan yapıldak dönüp geri geldi.

Tanrı yarlıkadığı/ bağışladığı, bağışlanmış kutum/ talihim, ülüşüm/ payım olduğu için ölecek duruma gelmiş bodunu/ halkı dirilttim, doyurdum. Çıplak bodunu giyimli, yoksul bodunu varlıklı kıldım, az bodunu çoğalttım.(Bodunu ve eli) güçlü devleti ve güçlü kağanı olanlardan daha üstün, daha iyi bir duruma getirdim.

3. Yarın:

[Kül Tigin, Güney Yüzü:] *Tanrı gibi, Tanrı tarafından yaratılmış Türk Bilge Kağanım. Bu zamanda tahta oturdum. (Şimdi siz hepiniz beni) sözlerimi bitirinceye dek (iyi) dinleyiniz! Ulayu (sağda) ini (kardeşim) ve yeğenim, oğullarım; beriki (solda) oguşum ve bodunum. Biriye (güneyde) Şadlar ve Apat beyler; yırıya (kuzeyde) Tarkat beyler ve Buyruk beyler, otuz (Tatar beyleri beyleri ve bodunu, Kırgız kağanı ve bodunu, Onok beyleri ve bodunu...) Dokuz Oğuz beyleri ve bodunu sözlerimi (dikkatle) iyice dinleyiniz ve sıkıca (belleğinizde) tutunuz. İleriye (doğuya doğru) gün doğusuna, beriye (güneye doğru) gün ortasına, kurıgarı (geride batıya doğru) gün batısına, yırıgarı (kuzeye doğru) gece ortasına kadar bunca halkları hep düzene koyup yerleştirdim. Onların hepsinin durumu şimdi iyidir.*

Türk kağanı Ötüken Yış'da oturur (ve devleti buradan yönetir ise) ilde/ devlette bir sıkıntı olmaz. Bunca diyarlara ordu ile yürüdüm. (Bütün gördüğüm yerlerden sonra şunu anladım): Ötüken Yış'tan daha iyi bir yer asla yok imiş. İl/ devlet kurulacak yer Ötüken Yış dağları ve ovalarıdır. (Ben) bu yerde oturup Tabgaç bodun ile ilişkileri (istediğim biçimde) düzelttim. Tabgaç (bugün) altını, gümüşü, ipeği ve ipekli kumaşları güçlük çıkarmadan öylece (bize) gönderiyorlar.

Tabgaç halkının sözü tatlı, ipeği yumuşak imiş. Tatlı söz edip ve yumuşak ipekli kumaş gönderip uzak bodunu/ halkı kendine yaklaştırırmış. Yakın gelip komşu olduktan sonra, komşusuna kötülük etmeyi o zaman düşünmeye başlarmış. Onlar (komşu geldikleri bodunun) iyi ve bilge kişilerini, iyi ve alp kişilerini ilerlesin istemezlermiş. (Komşularından) biri bir suç işlese, onun boyuna, halkına, hısım ve akrabasına kadar

herkesi öldürmezler imiş. (Türk bodunu/ halkı, onların) tatlı sözüne ve yumuşak ipeklisine çok kandın ve (bu yüzden ey) Türk halkı çok öldün! (Ey) Türk bodunu/ halkı (böyle yapmaya devam eder isen, yine) öleceksin!

Güneyde Çokay dağlarına, Tögültün ovasına konayım der isen, Türk halkı, öleceksin! Orada kötülük düşünen kişiler, şöyle konuşurlarmış: (Tabgaç, kendine uzak oturana kötü ipek, yakın oturana iyi ipek verir deyip böyle kandırırlarmış. Bilgisiz kişiler bu söze inanarak (Tabgaç boduna) yakın varıp yaşamışlar ve bu yüzden çokça ölmüşlerdir. Türk bodunu, sen o yerlere varırsan yine öleceksin.

(Ey Türk bodunu/ halkı) Ötüken yerinde oturup dört bir yana buradan arkış tirkiş/ kervan gönderir isen, sıkıntı çekmezsin. Ötüken Yış'da oturur isen, ebedî il/ devlet sahibi olacaksın. Türk bodunu/ halkı, (sen) tok gözlü (ama) aksi(bir bodun)sun. Açlığı tokluğu düşünmezsin. Doyduğunda aç kalacağını da aklına getirmezsin. Böyle davrandığınız için seni doyuran kağanının sözünü dinlemediniz, alıp başınızı dört bir yana çekip gittiniz. Gittiğiniz yerlerde hep mahvoldunuz, öldünüz, tükendiniz. Oralarda sağ kalanınız da her yöne dağılmış durumda, bitkin ve öle öle yürüyordunuz. Tanrı bağışladığı için, kutum/ talihim olduğu için tahta kağan oldum. Kağan olduktan sonra, yoksul ve çıkay (fakir) bodunu/ halkı toplayıp bir araya getirdim. Yoksul bodunu/ halkı, bay/ varlıklı duruma getirdim. Sayısı tükenmiş, az bodunu/ halkı, artırıp sayısını çoğalttım. Benim bu sözümde bir yanlış var mı? (Ey) Türk beyleri, Türk bodunu/ halkı, benim bu sözümü iyi dinleyiniz: Türk bodunu/ halkı, dirilip il tuttuğunu/ devlet sahibi olduğunu bu taşa yazdım. (Sözümü dinlemeyip yine) yanılırsan neden öleceğini de bu taşa yazdım. (Size ve gelecektekilere) söyleyecek her ne sözüm var ise bengü taşa (ebedî taşa) yazdım. Bengü taşa bakıp sözlerimi okuyup öğreniniz. (Ey bana) sadık Türk bodunu ve beğleri, bu devlete sadakat ile hizmet eden siz beğlerimiz, yoksa sizler mi yanılacaksınız? Ben (bu sözlerim ebedî kalsın diye, sözlerimi yazdırıp) bengü taş/ ebedî taş yazıt diktirdim.

III. Sözün Bitimindeki Söz:

Sözün bitiminde bir yeni 'şey' başlar ve bu kez, o, yeniden söze dökülür. Burada da böyle bir şey oluyor sanırım. Bengü Taş yazıtları bize başlangıçtan bugüne gelip çıkıncaya kadar yaşanmışlar arasında, olağan ve olağanüstü işlerin yanı sıra, son derece trajik ve dramatik, elem ve ızdırap verici sahnelerin de yer aldığını öğretiyor ve biz, bunları süreç boyunca hep görüyoruz. Tarih böyle bir anlatıdan ibarettir, desem, söylenmesi icap eden asıl söz eksik ifade edilmiş olur. Çünkü tarih, dünü, bugünü ve yarını içine alan bir süreçten ibarettir, diye düşünüyorum. Değişen yeryüzünde nedir? Kostümler, boyalar, araçlar, politika ve ideolojiler, savaş teknolojileri, vesaire vesaire. İnsanın değiştiğini kim söylüyor, kim 'insan-ı kâmil' olduğunu gösteriyor; bunu görüp anlamak imkânsız. Toplumlar insan eti tüketmeye yönelik

teknolojik üretimlere yaslanıp hegemonyalarını sürdürmeye ve genişletmeye özen gösteriyor. Yaşamak, makam sahibi olmak uğruna insanlığını, halkını ve vatanını pazarlayıp ele güne satanlara, peşkeş çekenlere şaştığımız bir çağa tanıklık ediyoruz. İnsanlık nereden gelip nereye gidiyor, bilmiyorum? Bu dünyada olduğu gibi öbür dünyada da insanlar sahip oldukları makam ve ihtişama, kibir ve gurura göre mi ağırlanacaktır? Acaba biz insanları bunca acımasız kılan, elimizde böyle bir garantinin olması mıdır, bilmiyorum. Bana böyle bir garanti tebliğ edilmedi, ya size?

Dedim ya, tarih öyle bir şeydir ki, dünümüz, bugünümüz ve yarınımız içinde bir arada yüzer ve biz onun aynı denizden ibaret olduğunu farklı bir zamana geçmeye yakınlaşırken kendimize itiraf ederiz. Türküde olduğu gibi, bu yüzden kâh gök yüzüne ağıp âlemi seyrederiz, kâh yeryüzüne inip âlemin bizi seyretmesine bakar eğleniriz. Türkümü bütün zamanlar boyu böylece düşünüp anlatmaya, bu sonsuzlukta ve bu zaman denizinde ben, bu türkümü söylemeye çalışıyorum. Türküm ve sesim sonsuzlukta yankılanıp geri kulaklarıma dönüyor, içimi ses dalgaları titretiyor, yürüyüp gidiyorum.

Dumlupınar batarken o yiğitler ne demişti biliyor musunuz? Bilinçli çâresiz ölüm karşısında Dumlupınar denizaltısı şehitleri ölmeden önce telsiz ile şu mesaji geçmişler: "Vatan sağ olsun!" Her nerede yaşanıyor ise, 'vatan sağ olsun', efendim. Ben yine de, yeniden dirilmek, dünya barışına etkin biçimde katkıda bulunmak, yeniden bodun gibi bodun, il gibi il olmak, itilip kakılmaktan ve aşağılanmaktan kurtulup ayağa kalkmak için o olağanüstü on yedi eri, yeniden aramızda görmek uğruna, onları bulmak yolunda, tarih içinde yürüyoooooruuuum. Bulurum, bulacağım diye bir umudum var. Bulamazsam mı? Bulamaz isem, Vatan sağ olsun!